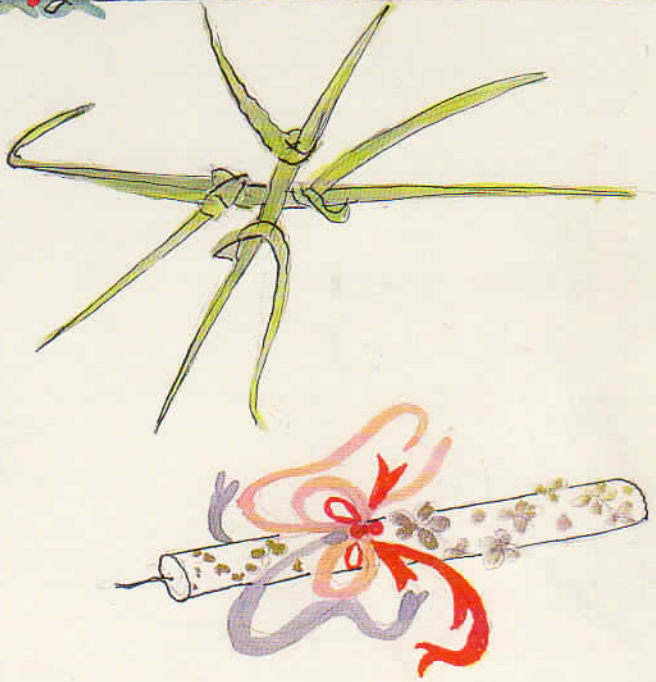
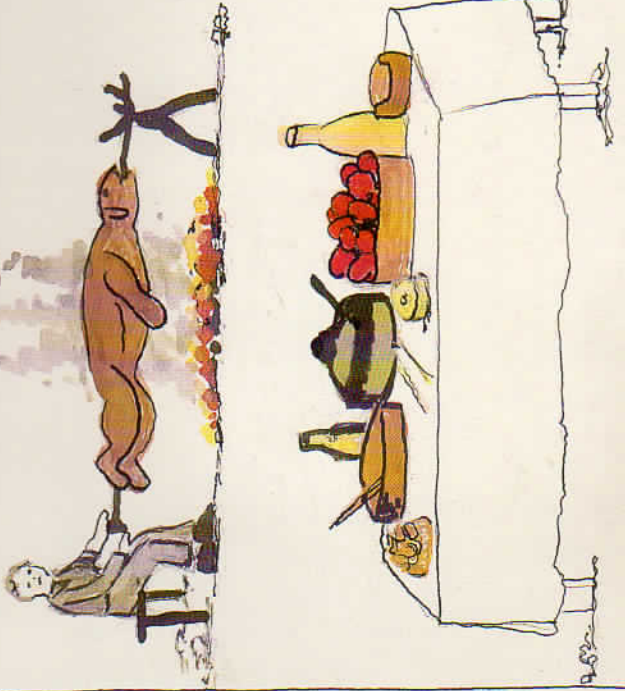

JO NASXA

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ

Έθιμα του Πάσχα

Εκπαιδευτικός φάκελος

Κείμενα: Νίκη Ψαρράκη-Μπελεσιώτη
Μαρία Αργυριάδη
Εικονογράφηση: Μαρία Αργυριάδη
Επιμέλεια: Νίκη Ψαρράκη-Μπελεσιώτη

Αθήνα 1996

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

*Ο εκπαιδευτικός φάκελος
"Έθιμα του Πάσχα"
δημιουργήθηκε
για να σας επισημάνει
ελληνικά πασχαλινά έθιμα,
πολλά από τα οποία επιβιώνουν.*

*Έχετε τη δυνατότητα
να επεξεργαστείτε το υλικό
με τους τρόπους που εσείς θεωρείτε καλύτερους,
να προσθέσετε έθιμα της περιοχής σας,
να εφαρμόσετε δραστηριότητες
που ταιριάζουν σε σας και την ομάδα σας.*

© ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ (ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ)
© ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΑΘΗΝΑ 1996
ISBN: 960-8452-06-6

Καλλιτεχνική επιμέλεια: AltSys

Για το έντυπο χρησιμοποιήθηκε οικολογικό χαρτί

Το Πάσχα

Το Πάσχα είναι η μεγαλύτερη γιορτή του χριστιανισμού. "Εορτών εορτή και πανήγυρις εστί πανηγύρεων" λέει το τροπάριο. Προέρχεται από το εβραϊκό Πάσχα, που και αυτό έχει τις ρίζες του στην αρχαία Αίγυπτο. Με το "Πισάχ" -η λέξη σημαίνει διάβαση- οι Αιγύπτιοι γιόρταζαν τη διάβαση του ήλιου από τον ισημερινό, την εαρινή δηλαδή ισημερία και μαζί της τον ερχομό της άνοιξης. Οι Εβραίοι καθιέρωσαν και αυτοί τη γιορτή με την ονομασία "Πεσάχ" (διάβαση-υπέρβαση) σε ανάμνηση της απελευθέρωσης τους από τους Αιγυπτίους και της διάβασης της Ερυθράς Θάλασσας. Παράλληλα όμως και για να χαιρετίζουν το τέλος του χειμώνα και την αρχή της άνοιξης.

Στη χριστιανική γιορτή δόθηκε το όνομα "Πάσχα" και με απόφαση της Α' Οικουμενικής Συνόδου, το 325 μ.Χ., ορίστηκε να γιορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά από την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας. Το Πάσχα, ο λαός, μαζί με την "εκ νεκρών Ανάσταση" του Χριστού, τη νίκη Του δηλαδή ενάντια στο θάνατο, γιορτάζει και την ανάσταση της άνοιξης, το ξύπνημα της φύσης μετά τη νάρκη του χειμώνα.

Με τη λέξη Πάσχα, Λαμπρή και Λαμπρά -στην Κύπρο- εννοούμε δυο εβδομάδες που αρχίζουν από την Ανάσταση του Λαζάρου και τελειώνουν την Κυριακή του Θωμά. Τη εβδομάδα των Παθών και τη εβδομάδα της Λαμπρής ή Λαμπροβδομάδα.

Από τα Βυζαντινά ακόμα χρόνια οι χριστιανοί προετοιμάζονταν καιρό πριν για τις πασχαλινές γιορτές. Έβαφαν τα σπίτια τους, έστρωναν στο πάτωμα κλαδιά από αρωματικά φυτά, δάφνη, μυρσίνη, δεντρολίβανο, λεμονιά, έφτιαχναν καινούρια ρούχα, τα λαμπριάτικα.

Ανήμερα το Πάσχα όλοι αντάλασσαν δώρα και ασπασμούς και εύχονταν "καλά Πάσχα", ενώ τη νύχτα οι δρόμοι και τα σπίτια ήταν φωταγωγημένα.

Τον καιρό της τουρκοκρατίας το Πάσχα είχε εντελώς ιδιαίτερη σημασία για τους Έλληνες. Μαζί με τα Πάθη του Χριστού και την Ανάσταση, ζωντάνευαν και τα πάθη του λαού και μεγάλωναν οι ελπίδες για την Ανάσταση του Γένους. "Όταν λέγη "Ανάστασις" ο Ελληνικός λαός," γράφει ο Παπαδιαμάντης στα *Τραγούδια του Θεού*, "κρυφία χορδή αναπαλλομένη εις τα μυχαίτατα της καρδιάς του, υπενθυμίζει εις αυτόν και του Γένους την ανάστασιν, και ο Χριστός και η πατρίς συναντώνται εν αυτώ ισοπαθείς και ισόθεοι."

Η εβδομάδα των Παθών είναι η Μεγάλη Βδομάδα γιατί μεγάλα είναι κι αυτά που θα συμβούν.

Μεγάλη Δευτέρα, μεγάλη μέρα.

Μεγάλη Τρίτη, μεγάλη κρίση.

Μεγάλη Τετάρτη, μεγάλο σκοτάδι.

Μεγάλη Πέμπτη, δάκρυο πέφτει.

Μεγάλη Παρασκευή, θλίψη πολλή.

Μεγάλο Σάββατο, χαρές γιομάτο.

Μεγάλη Λαμπρή, χάσκα μούσκα αυγό κι αρνί.", λένε στην Κεφαλονιά.

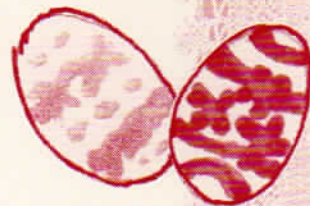
Βιβλιογραφία

- Αργυριάδη Μαρία, *Η κούκλα*, Αθήνα, Μπρατζιώτη, 1991.
- Αργυριάδη Μαρία, *Ξαναφτιάχνω τα παιχνίδια των παιδικών μου χρόνων*, Αθήνα, Δήμος Αθηναίων-Όμιλος Εθελοντών, 1993.
- Αργυριάδη Μαρία, *Παιχνίδια εμπνευσμένα από τον αγώνα της Ανεξαρτησίας*, Αθήνα, Σώμα Ελληνίδων Οδηγών, 1993.
- Αμπατζής Φώτης, *Η Φολέγανδρος και το λαογραφικό οδοιπορικό της*, Αθήνα, "Τήνος", 1988.
- Κλιάφα Μαρούλα-Βαλάση Ζωή, *Ας παίξουμε πάλι*, Αθήνα, Κέδρος, 1979.
- Κουκουλές Φαίδων, *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*, τόμος Β1, Αθήναι 1948.
- Κουτσουράδη Περσεφόνη, *Λαογραφικές σελίδες της Κω*, Αθήνα 1988.
- Λουκάτος Δημήτριος Σ., *Πασχαλινά και της Άνοιξης*, Αθήνα, Φιλιππότης, 1980.
- Μέγας Γεώργιος Α., *Ελληνικά εορταί και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, Αθήναι 1979.
- Μερακλής-Μιχάλης Γ., *Λαογραφικά ζητήματα*, Αθήνα, Μπούρας, 1989.
- Μιχαήλ-Δέδε Μαρία, *Κάλαντα-Καλήμερα και Θρησκευτικά Τραγούδια*, Αθήνα, Φιλιππότης, 1989.
- Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος, *Τραγούδια του Θεού*, Αθήναι, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, 1962.
- Παπαθανάση-Μουσιοπούλου Κ., *Παραδοσιακές εκδηλώσεις του λαού μας*, Αθήνα, Πιτσιλός, 1992.
- Παπαποστόλου Τάσος, *Μύθοι, Θρύλοι, Παραδόσεις*, 2η έκδοση, Αθήνα, Άγκυρα, 1986.
- Περδίκη Νίκη Λ., *Σκύρος*, τόμος 1, Αθήναι, "Πυρσός", 1940.
- Πούχνερ Βάλτερ, *Ιστορικά νεοελληνικού θεάτρου*, Αθήνα, Παίριδης, 1984.
- Πούχνερ Βάλτερ, *Λαϊκό θέατρο στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια (συγκριτική μελέτη)*, Αθήνα, Πατάκης, 1989.
- Ραγκαβής Αλέξανδρος Ρ., *Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, 2 τόμοι, Αθήναι, Κωνσταντινίδης, 1888-1891.
- Σιέπτος Γιώργος Β., *Έθιμα στις γιορτές*, Πειραιάς 1975.
- Σπανός Δημήτριος Γρ., *Ψαριανή λαογραφία*, Αθήναι 1962.
- Τριανταφυλλίδου Άννα, *Άλλοι καιροί, Μακεδονικά Ηθογραφήματα*, Αθήναι 1958.
- Τσοτάκου-Καρβέλη Αικατερίνη, *Λαογραφικό Ημερολόγιο*, 3η έκδοση, Αθήνα, Πατάκης, 1991.

Η κυρά Σαρακοστή

Σαράντα μέρες κράταγε η νηστεία πριν από το Πάσχα. Τόσες νήστεψε και ο Χριστός στην έρημο. Τις τρεις πρώτες μάλιστα μερικές γυναίκες δεν έβαζαν στο στόμα τους τίποτα, ούτε καν ψωμί ή νερό και την τέταρτη έτρωγαν μόνο ειδικά φαγητά- καρυδόπιτα, σούπα με φασόλια, πετιμέζι. Πόσο αργά περνούσε η σαρακοστή για όσους νήστευαν και νήστευαν οι περισσότεροι.

Η "κυρά Σαρακοστή" ήταν το ημερολόγιό τους. Την παρίσταναν ως καλογριά. Έπαιρναν μια κόλλα χαρτί και σχεδίαζαν μια γυναίκα. Δεν της έκαναν στόμα γιατί συνέχεια νήστευε και τα χέρια της ήταν σταυρωμένα γιατί όλο προσευχόταν. Είχε 7 πόδια, τις 7 βδομάδες της Σαρακοστής. Κάθε Σάββατο έκοβαν και ένα πόδι. Το τελευταίο το έκοβαν το Μεγάλο Σαββάτο. Στη Χίο το έβαζαν μέσα σε ένα ξερό σύκο ή σε ένα καρύδι και όποιος το έβρισκε πίστευαν πως θα ήταν καλότυχος. Αλλού την έκαναν και πάνινη την "κυρά Σαρακοστή" τους και τη γέμιζαν με πούπουλα. Στον Πόντο έπαιρναν μια πατάτα ψημένη ή ένα κρεμμύδι, έμπηγαν 7 φτερά κότας, το έδεναν στο ταβάνι και κρεμόταν όλη τη Σαρακοστή. Κάθε βδομάδα έβγαζαν και ένα φτερό. Ο "κουκουράς", έτσι το έλεγαν, ήταν ο φόβος των παιδιών.

Προτάσεις

Οι γιορτές του Πάσχα πλησιάζουν. Πόσος καιρός να απομένει άραγε μέχρι τότε; Με ανυπομονησία τα παιδιά περιμένουν πότε θα βάψουν στο σπίτι τα κόκκινα τα αυγά, πότε ο νονός θα τους στείλει την πλουμιστή λαμπριάτικη λαμπάδα. Όλα αυτά θα μοιάζουν πολύ πιο κοντά χάρη στο δικό τους ημερολόγιο. Την “κυρά-Σαρακοστή”. Είναι πια γνωστή τους από τα Χριστούγεννα, μόνο που τη λέγαν “Σαρανταποδαρούσα”. Τη “Σαρακοστή” θα μπορέσουν να τη φτιάξουν και μόνο τους. Προσοχή όμως, δεν πρέπει να έχει στόμα, γιατί όλο νηστεύει και τα χέρια της να είναι σταυρωμένα, αφού όλο προσεύχεται. Τα ρούχα της να τα βάψουν μαύρα ή γκρι, μια και είναι καλόγρια, χαμηλωμένα τα μάτια και στο κεφάλι θα της προσθέσουν ένα σταυρό. Και το κυριότερο... να έχει 7 πόδια. Τις 7 εβδομάδες της Σαρακοστής ή, γιατί όχι, τις 7 μέρες πριν από το Πάσχα. Κάθε εβδομάδα θα κόβουν και ένα πόδι. Το τελευταίο το Μεγάλο Σαββάτο. Μπορείτε να την κάνετε μεγάλη την “κυρά-Σαρακοστή” και να την κρεμάσετε στην τάξη. Και αν τα παιδιά το προτιμάνε, υπάρχει και η “Σαρανταποδαρούσα”. Η “κυρά Σαρακοστή” για το σχολείο, η “Σαρανταποδαρούσα” για το σπίτι.

Η φίλη μας η “κυρά Σαρακοστή” κρατάει καλά φυλαγμένα τα μυστικά του Πάσχα. Τι δε θα είχε να μας διηγηθεί άραγε για τα πιο παλιά τα χρόνια... Κι αν τη ρωτούσαμε, τι θα μας απαντούσε;

“Η κυρά Σαρακοστή” μας θα είναι ο μάρτυρας για όσα θα συμβούν μέσα στην τάξη μέχρι το Πάσχα.

Και πόσα πολλά μπορούν να συμβούν...

Και πρώτα-πρώτα το παιχνίδι της λέξης.

Τι σας έρχεται στο μυαλό με τη λέξη “Πάσχα”; Τι άλλο... τι άλλο...

Είναι τόσο όμορφο το Πάσχα και μπορούμε να μιλήσουμε με τα παιδιά για χίλια δυο πράγματα, τώρα που όλα γιορτάζουν. Για την ατμόσφαιρα που υπάρχει στο σπίτι. Για τις ετοιμασίες. Τι θυμούνται από το Πάσχα που πέρασε. Να διηγηθούν κάτι που τους έκανε εντύπωση. Πώς θα ήθελαν να περάσουν αυτή τη χρονιά. Ιστορίες απ’ το Πάσχα του παππού του παππού και της γιαγιάς της γιαγιάς θα τα γοητεύσουν. Ίσως είναι ευκαιρία να συζητήσουν με τους πιο μεγάλους στο σπίτι για το τι θυμούνται εκείνοι από τα παιδικά τους χρόνια. Κάθε τόπος έχει και τα δικά του έθιμα. Δεν θα ήταν ενδιαφέρον να τα γνωρίσουν; Και βέβαια οι ηλικιωμένοι είναι αυτοί που τα ξέρουν καλύτερα. Πρόθυμα θα βοηθήσουν, αρκεί να τους το ζητήσουμε.

Και μια πρόταση για σας. Φτιάξτε το δικό σας φάκελο με τα έθιμα του τόπου σας. Έτσι θα τα γνωρίσουμε κι εμείς.

Ο Λάζαρος

Το “Λαζαροσάββατο”, το Σάββατο δηλαδή πριν από τη Μεγάλη Βδομάδα, ο λαός γιορτάζει την πρώτη Λαμπρή, την “Έγερση” του φίλου του Χριστού, του “αγέλαστου” Λάζαρου. Ο φόβος και ο τρόμος για όσα γνώρισε στον άλλο κόσμο άφησαν τόσο βαθιά σημάδια στην ψυχή του Λάζαρου που, λέει η παράδοση, μετά την Ανάστασή του δε γέλασε παρά μόνο μια φορά. Είδε κάποιον χωρικό στο παζάρι να κλέβει μια στάμνα και να φεύγει κρυφά. “Βρε τον ταλαίπωρο, είπε. Για ιδές τον πώς φεύγει με το κλεμμένο σταμνί. Ξεχνάει ότι κι αυτός είναι ένα κομμάτι χώμα, όπως και το σταμνί. Τό ‘να χώμα κλέβει τ’ άλλο. Μα δεν είναι να γελούν οι πικραμένοι;” και χαμογέλασε.

Στα περισσότερα μέρη της Ελλάδας για να απεικονίσουν την Ανάσταση του Λάζαρου, να συμβολίσουν δηλαδή τη Νίκη του Χριστού απέναντι στο θάνατο, αλλά παράλληλα και για να υποδηλώσουν την ανάσταση της φύσης, έφτιαχναν ένα ομοίωμα του Λάζαρου.

Την παραμονή της γιορτής ή, σε πολλά μέρη, ανήμερα την “πρώτη Λαμπρή”, τα παιδιά, κρατώντας το “Λάζαρο”, έκαναν τους αγερμούς τους. Γύριζαν στα σπίτια και τραγουδούσαν τα “λαζαρικά”, για να διηγηθούν την ιστορία του αναστημένου φίλου του Χριστού και να πουν παινήματα στους νοικοκυραίους. Στην Ήπειρο μάλιστα, στις κτηνοτροφικές περιοχές, χτύπαγαν ταυτόχρονα και μεγαλοκούδουνα.

*“Πες μας Λάζαρε τι είδες
εις τον Άδη που επήγες.
Είδα φόβους, είδα τρόμους,
είδα βάσανα και πόνους,
δώστε μου λίγο νεράκι
να ξεπλύνω το φαρμάκι,
της καρδούλας μου το λέω
και μοιρολογώ και κλαίω.
Του χρόνου πάλι νά ‘ρθουμε,
με υγεία να σας βρούμε,
και ο νοικοκύρης του σπιτιού
χρόνια πολλά να ζήσει,
να ζήσει χρόνια εκατό
και να τα ξεπεράσει.”*

Τα “λαζαρικά” από τόπο σε τόπο έχουν πολλές παραλλαγές.

Στη Στερεά Ελλάδα, τη Μακεδονία και τη Θράκη στο έθιμο έπαιρναν μέρος μόνο κορίτσια, οι "Λαζαρίνες" ή "Λαζαρίτσες", έτσι εύρισκαν την ευκαιρία να γίνουν γνωστές και σαν υποψήφια νύφες. Για "Λάζαρο" βαστούσαν έναν ξύλινο κόπανο για τα ρούχα, τυλιγμένο με παρδαλά κομμάτια από πανιά, ίδιο μωρό. Σε άλλα μέρη πάλι έντυναν με χτυπητά πολύχρωμα υφάσματα μια ρόκα, μια κούκλα, έναν καλαμένιο σταυρό και τα στόλιζαν με κορδέλες και λουλούδια. Στη Σκύρο έπαιρναν την τρυπητή κουτάλα, "τη σιδεροχουλιάρα". Έβαζαν σε κάθε τρύπα και από ένα άσπροπούλι -άσπρη μαργαρίτα- ένα κόκκινο γαρίφαλο για στόμα και σχημάτιζαν το πρόσωπο. Έδεναν σταυρωτά πάνω στην κουτάλα ένα ξύλο, για να κάνουν τα χέρια, της φορούσαν και ένα πουκαμισάκι ή ένα μωρουδίστικο ρούχο και ο "Λάζαρος" ήταν έτοιμος.

Γύριζαν τα παιδιά από σπίτι σε σπίτι τραγουδώντας και οι νοικοκυρές τους έδιναν αυγά, λεφτά ή ό,τι άλλο είχαν. Πάντα όλοι κάτι έβρισκαν να δώσουν. Κι όταν θέλαν για κάποιον να πούνε πως ήταν τσιγκούνης έλεγαν: "Ποτέ του αυγό δεν έδωσε, ούτε τ' αγιού Λαζάρου!" Στα Τρίκαλα τα αυγά που συγκέντρωναν οι Λαζαρίνες, οι μητέρες τους τα έβαφαν κόκκινα και τα κρατούσαν σε ξεχωριστό μέρος. Όταν ήθελαν να περιποιηθούν έναν επισκέπτη από αυτά τα αυγά του έδιναν, του Λαζάρου.

Σε μερικά μέρη τη θέση του "Λαζάρου" έπαιρνε ένα καλάθι στολισμένο με λουλούδια και με πολύχρωμες κορδέλες. Στην Κρήτη έκαναν έναν ξύλινο σταυρό και τον στόλιζαν με ορμαθούς από λεμονοανθούς και αγριόχορτα με κόκκινα λουλούδια, τις μαχαιρίτσες. Στην Κύπρο συναντάμε το έθιμο της αναπαράστασης, στην αρχαιότερη μορφή του. Ο θεός πεθαίνει στην ακμή της νιότης του και αμέσως ανασταίνεται, όπως ο Άδωνης στους αρχαίους Έλληνες. Έντυναν ένα παιδί με κίτρινα λουλούδια, έτσι ώστε ούτε το πρόσωπό του δε φαινόταν. Σε κάθε σπίτι που πήγαιναν, όταν άρχιζαν τα άλλα παιδιά να τραγουδούν, ξάπλωνε και υποκρινόταν το νεκρό, όταν όμως έλεγαν το "Λάζαρε δεύρο έξω" σηκωνόταν.

Το ίδιο έθιμο συναντάμε και στην Κω. Το παιδί που αναπαριστούσε το Λάζαρο, τυλιγμένο σε ένα σεντόνι, ήταν και αυτό στολισμένο με κίτρινα λουλούδια. Αμοιβή της παρέας για την αναπαράσταση τα αυγά για το δάσκαλο. Τα πιο μεγάλα παιδιά, οι "πρωτόσχολοι", έπαιρναν την εικόνα του Λαζάρου, την έβαζαν πάνω σε μια ειδική κατασκευή που στόλιζαν με δεντρολίβανο -ήταν, λέει, η Βηθανία, η πατρίδα του- και γύριζαν στις στάνες.

Οι βοσκοί τους φίλευαν αυγά, τυριά και μυζήθρες για τις λαμπρόπιτες.

Για την ψυχή του Λαζάρου οι γυναίκες ζύμωναν ανήμερα το πρωί ειδικά κουλούρια, τους "λαζάρηδες", τα "λαζαρούδια" ή και "λαζαράκια". "Λάζαρο δεν πλάσεις, ψωμί δεν θα χορτάσεις" έλεγαν, μια και ο αναστημένος φίλος του Χριστού πίστευαν πως είχε παραγγείλει:

"Όποιος ζυμώσει και δε με πλάσει,
το φαρμάκι μου να πάρει..."

Στα "λαζαράκια" έδιναν το σχήμα ανθρώπου σπαργανωμένου, όπως ακριβώς παριστάνεται ο Λάζαρος στις εικόνες. Όσα παιδιά είχε η οικογένεια τόσους "λαζάρηδες" έπλαθαν και στη θέση των ματιών έβαζαν δυο γαρίφαλα. Στην Κω οι αρραβωνιασμένες θα έφτιαχναν ένα λαζαράκι σε μέγεθος μικρού παιδιού, γεμισμένο με χίλια δυο καλούδια και κεντημένο σχεδόν σαν τις κουλούρες του γάμου, για να το στείλουν στο γαμπρό. Τα "λαζαρούδια" πολλές νοικοκυρές τα γέμιζαν με αλεσμένα καρύδια, αμύγδαλα, σύκα, σταφίδες, μέλι, πρόσθεταν πολλά μυρωδικά και τα παιδιά ξετρελλαίνονταν να τα τρώνε ζεστά.

Προτάσεις

Τα έθιμα του Λάζαρου είναι από τα πιο αγαπημένα σε όλα τα παιδιά. Μπορούν να φτιάξουν το “Λάζαρό” τους με μια ξύλινη κουτάλα που θα της δέσουν σταυρωτά ένα ξύλο, για χέρια. Το πάνω μέρος της κουτάλας θα σκεπάσουν με μπαμπάκι, θα το ντύσουν με ύφασμα ή χαρτί και θα σχεδιάσουν τα μάτια, τη μύτη, το στόμα. Μετά θα ντύσουν την κουτάλα με ένα φορεματάκι. Πιο κάτω θα βρείτε μερικές οδηγίες, αν θέλετε να κατασκευάσετε το “Λάζαρο”.

Την ίδια δουλειά κάνει και η τρυπητή κουτάλα, μόνο που σε κάθε τρύπα θα βάλουν και ένα λουλούδι, καλύτερα άσπρο, στο στόμα πάντως κατακόκκινο. Μια κούκλα με μαρουδίστικα ρούχα, δυο ξύλα δεμένα σταυρωτά ή ένα απλό καλάθακι στολισμένο με λουλούδια και κορδέλες θα γίνουν πολύ ωραίοι “Λάζαροι”. Απαραίτητο στο λαιμό το στεφάνι με τα πολύχρωμα λουλούδια. Και υπάρχουν τόσο όμορφα λουλούδια τώρα την άνοιξη. Και αν ακόμα όλα αυτά σας φανούν περίπλοκα, μια κούκλα ντυμένη με πολύχρωμα πανιά θα είναι αρκετή. Τους αγερμούς τα παιδιά θα συνοδεύσουν με το τραγούδι τους:

*“Πού’σαι Λάζαρε
πού είναι η φωνή σου
που σε γύρευε
η μάνα κι η αδερφή σου;
Ήμουνα στη γη
στη γη βαθιά χωμένος
κι από τους εχθρούς,
εχθρούς βαλαντωμένος.
Βάγια Βάγια των βαγιών
τρώνε ψάρια τον κολιόν
και την άλλη Κυριακή
ψήνουν το παχύ τ’ αρνί.”*

Αυτό το εύκολο “λαζαρικό” τραγουδιέται στη Στερεά Ελλάδα, στο ρυθμό του: “Κάτω στο γιαλό κάτω στο περιγιάλι.”

Θα ήταν βέβαια ενδιαφέρον τα παιδιά να μάθουν την παραλλαγή της περιοχής σας.

Σίγουρα κάποιος θα μπορέσει να σας βοηθήσει.

Δεν είναι ανάγκη να περιμένετε το Σάββατο του Λαζάρου για να γίνουν τα “λαζαρούδια”.

Όποια μέρα και να διαλέξετε τα παιδιά θα έχουν πανηγύρι. Θα πλάσουν τη ζύμη σε κοτσίδα και για μάτια θα βάλουν δυο γαρίφαλα. Και αν τα “λαζαράκια” τρώγονται, ακόμα καλύτερα. Κι αν δε τρώγονται, δεν πειράζει. Θα τα χρωματίσουν, θα τα στολίσουν με λουλουδένια στεφάνια από γκοφρέ χαρτί και το ένα θα είναι πιο ωραίο από το άλλο.

Καιρός για Λαζαροέκθεση.

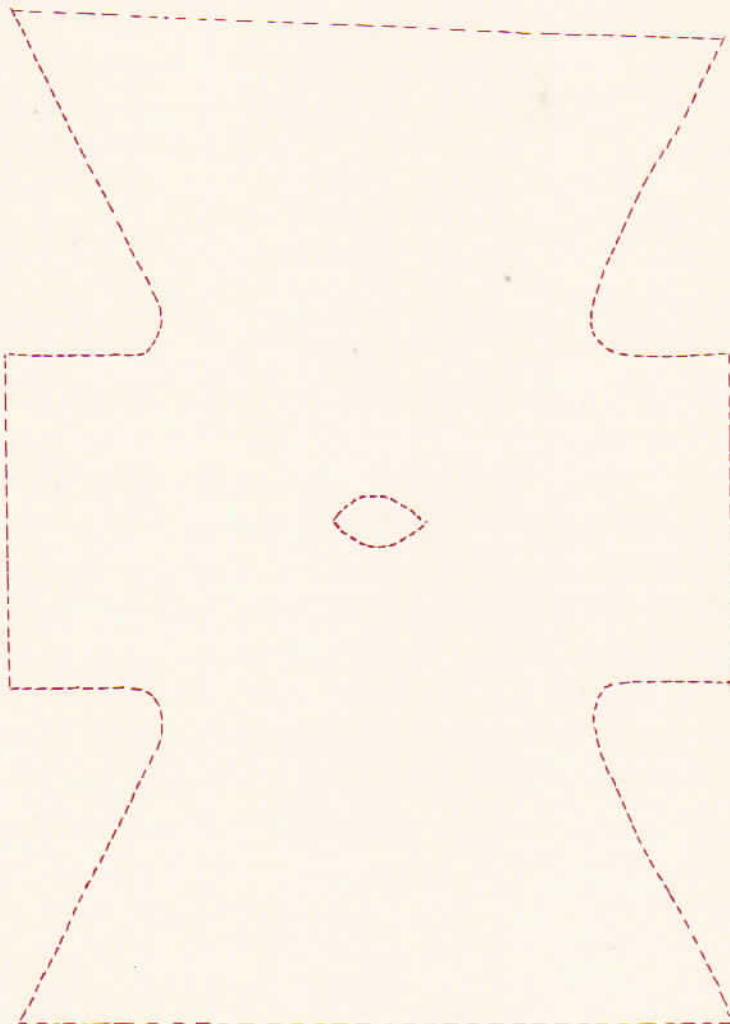
Λίγο πριν να κλείσουν τα σχολεία για τις πασχαλινές διακοπές όλα τα παιδιά θα μπορούσαν να διηγηθούν στη γειτονιά την ιστορία του Λάζαρου. Να πουν τα “λαζαρικά” τους. Τι πιο χαρούμενο από τις όμορφες φωνές τους, έτσι καθώς θα κρατάνε τους “Λάζαρους” με το πολύχρωμο λουλουδένιο στεφάνι.

Οδηγίες για το Λάζαρο

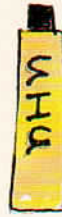
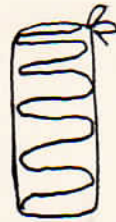
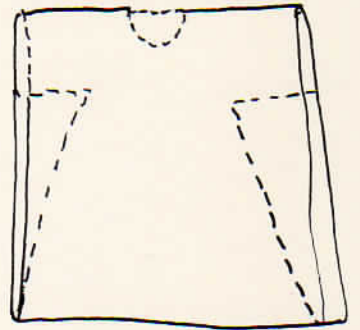
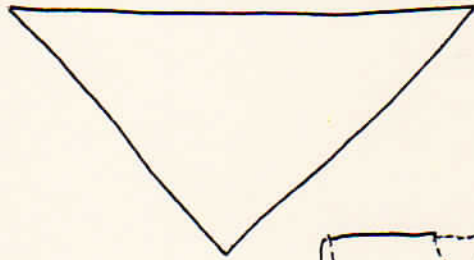
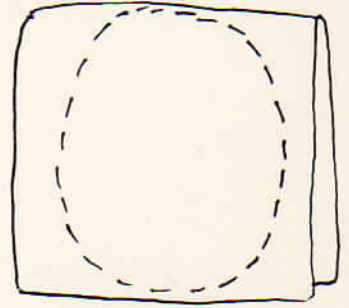
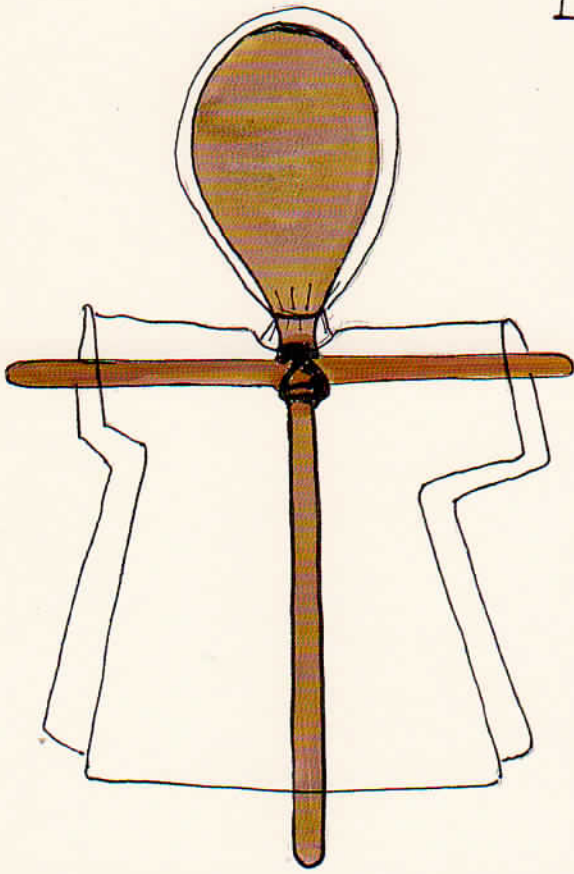
Υλικά: μια μικρή ξύλινη κουτάλα ή ένα μακρύ ξύλο 30 περίπου εκ., μια βέργα 25 περίπου εκ., λίγο άσπρο ύφασμα ή άσπρο γκοφρέ χαρτί, κόλλα, μπαμπάκι, ένα ψαλίδι, σπάγκο και χρώματα.

1. Σκεπάζουμε το στρογγυλό μέρος της κουτάλας με μπαμπάκι, το ντύνουμε με άσπρο ύφασμα ή χαρτί γκοφρέ και το στερεώνουμε στο κάτω μέρος, δένοντάς το με σπάγκο πάνω στο λαιμό της κουτάλας.
2. Κόβουμε ένα φουστάνι σε ύφασμα ή χαρτί. Θα μπορούσε να ήταν όπως το σχήμα που υπάρχει στο σχέδιο. Περνάμε το χερούλι της κουτάλας από τη λαιμόκοψη. Κάτω από το φουστανάκι, δένουμε το πιο μικρό ξύλο στο λαιμό της κουτάλας, σταυρωτά, για να κάνουμε τα χέρια. Ενώνουμε στα πλάγια τις δυο όψεις του φορέματος με κόλλα ή με συρραπτικό.
3. Κόβουμε ένα τριγωνικό μαντίλι και το δένουμε στο κεφάλι. Ζωγραφίζουμε τα μάτια, τη μύτη και το στόμα. Ο Λάζαρος είναι έτοιμος.
Απαραίτητο ένα στεφανάκι με λουλούδια.

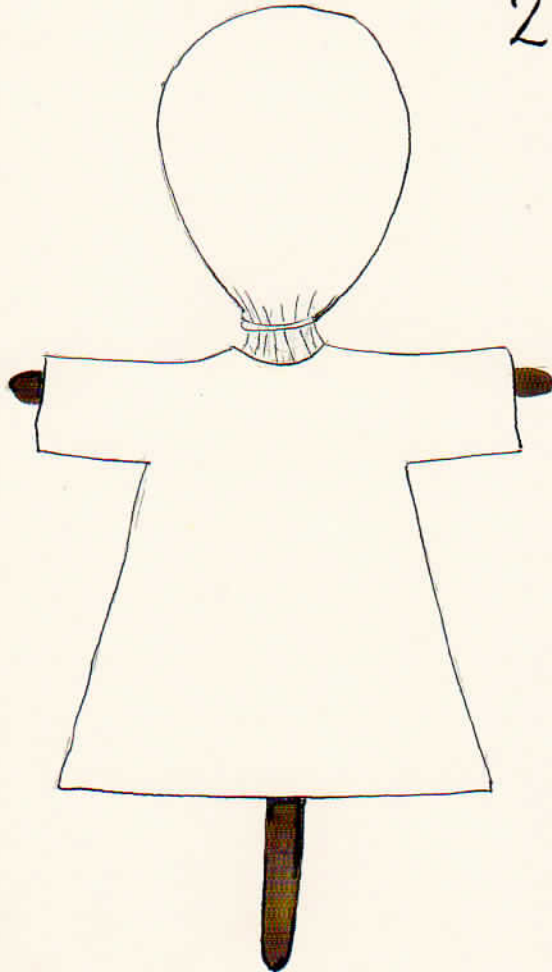

ο Λάγανος

1.

2.

3.

Τα Βάγια

Την Κυριακή των Βαΐων, σε ανάμνηση της θριαμβευτικής εισόδου του Χριστού στα Ιεροσόλυμα, όλοι οι ναοί στολίζονται με κλαδιά από βάγια, από φοίνικες δηλαδή ή από άλλα νικητήρια φυτά, όπως δάφνη, ιτιά, μυρτιά και ελιά. Μετά τη λειτουργία μοιράζονται στους πιστούς. Η εκκλησία μας καθιέρωσε ήδη από τον 9ο αιώνα το έθιμο αυτό μια και όπως αναφέρει ο Ευαγγελιστής Ιωάννης "όχλος πολύς... έλαβον τα βαΐα των φοινίκων και εξήλθον εις υπάντησιν αυτώ". Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, στα Ιεροσόλυμα, ο επίσκοπος έμπαινε στην πόλη "επί πάλου όνου", αναπαριστώντας το γεγονός, ενώ στα Βυζαντινά γινόταν "ο περίπατος του αυτοκράτορα", από το Παλάτι προς τη Μεγάλη Εκκλησία. Στη διαδρομή αυτή ο αυτοκράτορας μοίραζε στον κόσμο βάγια και σταυρούς και ο Πατριάρχης σταυρούς και κεριά. Με τα βάγια οι πιστοί στόλιζαν τους τοίχους των σπιτιών και το εικονοστάσι τους.

Και σήμερα ακόμα όλες οι εκκλησίες στολίζονται με δαφνόφυλλα ή βάγια. Τα παλιότερα χρόνια τους τα προμήθευαν τα νιόπαντρα ζευγάρια της χρονιάς ή και μόνο οι νιόπαντρες γυναίκες, για το καλό του γάμου τους. Πίστευαν πως η γονιμοποιός δύναμη που κρύβουν τα φυτά αυτά θα μεταφερόταν και στις ίδιες και η μια χτυπούσε την άλλη με τα βάγια. Τα "βαγιοχτυπήματα" σιγά-σιγά άρχισαν να γίνονται και από τις άλλες γυναίκες και τα παιδιά τις μιμούνταν και όπως χτυπιούνταν μεταξύ τους εύχονταν: "Και του χρόνου, να μη σε πιάν' η μυίγα".

Δυνάμεις ιαματικές και αποτρεπτικές, μαζί με τις γονιμοποιές, αποδίδονταν στα βάγια και για αυτό έπρεπε μετά την εκκλησία όλα να τα "βατσάσουν" για το καλό. Τα δέντρα, τα περβόλια, τα κλήματα, τις στάνες, τα ζώα, τους μύλους, τις βάρκες. Από ένα κλαδάκι κρεμούσαν στα οπωροφόρα, για να καρπίζουν και στα κηπευτικά, για να μην τα πιάνει το σκουλήκι.

"Μέσα βάγια και χαρές,
όξω φύλλοι, κόριζες!"

Όλα εξαφανίζονταν από τα σπίτια μόλις μπαίνουν τα βάγια. Κρατούσαν την πρώτη θέση στο εικονοστάσι και μ' αυτά "κάπνιζαν" οι γυναίκες τα παιδιά για το "κακό το μάτι".

Στη Λέσβο τα παιδιά, μετά την εκκλησία, στόλιζαν ένα δεμάτι από κλαδιά δάφνης με κόκκινα ή πράσινα πανάκια από καινούργιο φουστάνι, κρεμούσαν κι ένα κουδούνι και καθώς πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι ψάλλοντας και λέγοντας εξορκισμούς για τους φύλλους και τα ποντίκια, έδιναν και ένα κλαράκι δάφνης στη νοικοκυρά. Στο τέλος ζητούσαν και το χάρισμά τους: "Χρόνια πολλά, εν ονόματι Κυρίου, δό μ' τ' αυγό να φύγω."

Στην Ανατολική Ρωμυλία, τα κορίτσια έφτιαχναν με τα βάγια στεφάνια, τους έδεναν μια κόκκινη κλωστή και τραγουδώντας όλες μαζί πήγαιναν και τα πέταγαν στο ρέμα κι όπως έπαιρνε τα στεφάνια το νερό, όποιας πήγαινε μπροστά εκείνη θα γινόταν "συντέκνισσα". Πρώτη στο γυρισμό, πρώτη στο χορό και στο δικό της σπίτι η μάνα της θα έφτιαχνε τα φασόλια και θα τις φίλευε όλες, μαζί με ελιές.

Στην Τήνο, την Κυριακή των Βαΐων, τα παιδιά τριγυρίζαν στους δρόμους κρατώντας μαζί με το στεφάνι τους την “αργινάρα”, μια ξύλινη ή και σιδερένια ροκάνα που τη στριφογύριζαν με δύναμη. Μέσα σε εκκωφαντικό θόρυβο κατέληγαν στη θάλασσα, όπου πετούσαν το στεφάνι στο νερό.

Το έθιμο της περιφοράς των κλαδιών θυμίζει την “ειρεσιώνη”, το στολισμένο με καρπούς κλαδί, που στις γιορτές της άνοιξης περιέφεραν στους δρόμους τα παιδιά, στην αρχαιότητα. Τα Βάγια τα έπλεκαν σε πάρα πολλά σχέδια: φεγγάρια, πλοία, γαϊδουράκια, το πιο συνηθισμένο όμως ήταν ο σταυρός. Σε μερικά μέρη τους έδιναν το σχήμα του ψαριού. Ψάρι είχαν σαν σημάδι αναγνώρισης οι πρώτοι χριστιανοί, η λέξη ΙΧΘΥΣ, εξάλλου, προέρχεται από τα αρχικά Ιησούς Χριστός Θεού Υιός Σωτήρ.

Αν και είναι ακόμα σαρακοστή, η εκκλησία την Κυριακή των Βαΐων επιτρέπει το ψάρι. Έτσι και το τραγούδι των παιδιών λέει:

*“Βάγια, Βάγια των Βαγιών,
τρώνε ψάρι και κολιό,
κι ως την άλλη Κυριακή
με το κόκκινο αυγό!”*

Προτάσεις

Όταν ο Χριστός έμπαινε στα Ιεροσόλυμα, ανάμεσα στον κόσμο που Τον υποδεχόταν, ήταν και πάρα πολλά παιδιά. Έτσι απεικονίζουν την “Βαϊοφόρο” οι αγιογράφοι. Παιδιά σκαρφαλωμένα ψηλά στα δέντρα, παιδιά που κουνάνε τα Βάγια τους ή άλλα που τα στρώνουν στο χώμα για να περάσει με το γαϊδουράκι Του.

Είναι μια πολύ ωραία διήγηση για τα παιδιά η Είσοδος στα Ιεροσόλυμα. Θα μάθουν έτσι και γιατί μοιράζουν Βάγια στην εκκλησία. Μπορείτε να μιλήσετε και για τα “βαγιοχτυπήματα”, για τα παιδιά που τριγυρίζουν και τραγουδάνε για να φύγουν οι ψύλλοι και τα ποντίκια, για τα πολύχρωμα στεφάνια με τις κόκκινες κορδέλες και για τις αργινάρες.

Τα Βάγια για να τα φτιάξουν είναι κάπως δύσκολο, μια και τα φύλλα του φοίνικα είναι μυτερά. Αν θέλετε, παρ’ όλα αυτά, να δοκιμάσετε, σίγουρα κάποιος ηλικιωμένος θα θελήσει να βοηθήσει τα παιδιά αν και ο “καντηλανάφτης” είναι εκείνος που αναλαμβάνει συνήθως... το έργο. Όσο εύκολο είναι να κάνει κάποιος Βάγια όταν του δείχνουν, τόσο δύσκολο είναι να τα καταφέρει μέσα από σχέδια και γραπτές οδηγίες. Οι σχέσεις οι ανθρώπινες και όχι οι τυπωμένες σελίδες έκαναν το έθιμο αυτό να φτάσει μέχρι σήμερα, από γενιά σε γενιά... Και αν τολμήσετε, τα βαγιόφυλλα μπορεί να είναι και λουρίδες από χαρτί ή χαρτονάκι, βαμμένες πράσινες.

Πάντοτε όμως υπάρχουν και τα κλαδάκια της δάφνης με κρεμασμένα κόκκινα και πράσινα πανάκια –και ας μην είναι από καινούριο φουστάνι-, τα στεφάνια από κληματόβεργες, στολισμένα με φρεσκοκομμένες μαργαρίτες και βέβαια... οι αργινάρες, όμως ειδικά γι αυτές, μην πείτε ποιος σας έδωσε την ιδέα.

Περιμένοντας την Ανάσταση

Τη Μεγάλη Δευτέρα αρχίζει η πιο αυστηρή νηστεία. Στην Καστοριά, τη Μεγάλη Δευτέρα, τη Μεγάλη Τρίτη και τη Μεγάλη Τετάρτη δεν έτρωγαν τίποτα, μόνο λίγο νερό έπιναν, κυρίως οι κοπέλες, γιατί πίστευαν πως της νηστικής καρδιάς πιάνει η ευχή και έτσι θα έβρισκαν γαμπρό. Στην Πάρο, όλη τη Μεγάλη Βδομάδα, οι καμπάνες πενθούσαν. “Χήρευαν”. Ο κράχτης καλούσε τους πιστούς στην εκκλησία.

Κάθε δουλειά έπρεπε να σταματήσει. Ακόμα και τον αργαλειό ξέλυγαν, “τον ξέκαμναν” μια και ο Χριστός ήταν Σταυρωμένος. Μόνο ο καθαρισμός των σπιτιών επιτρεπόταν και η προετοιμασία για όλα τα απαραίτητα του Πάσχα.

Τη Μεγάλη Τετάρτη παρασκεύαζαν τη νέα ζύμη, το προζύμι της χρονιάς. Στις γειτονιές της Αθήνας μάλιστα η εκκλησάρισσα πήγαινε από σπίτι σε σπίτι, μάζευε αλεύρι και το ζύμωνε χωρίς προζύμι. Το πήγαινε στον παπά και εκείνος ακουμπούσε πάνω του το σταυρό με το Τίμιο Ξύλο και το αλεύρι ανέβαινε. Αυτό θα ήταν το προζύμι της χρονιάς. Η εκκλησάρισσα μοίραζε από λίγο σε κάθε σπίτι.

Τα έθιμα τη Μεγάλης Βδομάδας ξεκινούσαν κυρίως τη Μεγάλη Πέμπτη.

Οι κουλούρες της Μεγάλης Πέμπτης

Πρωί-πρωί τη μεγάλη Πέμπτη, σε όλη την Ελλάδα, οι γυναίκες καταπιάνονται με το ζύμωμα. Ζυμώνουν με μυρωδικά τις κουλούρες της Λαμπρής και τις στολίζουν με λουρίδες από ζυμάρι και ξηρούς καρπούς. Ανάλογα με το σχήμα που τους έδιναν παλιότερα είχαν και διάφορα ονόματα. “Κοφίνια”, “καλαθάκια”, “δοξάρια”, “αυγούλες”, “κουτσούνες”, “κουζουνάκια”. Παρόμοιες κουλούρες έφτιαχναν και στα Βυζαντινά χρόνια, τις “κολλυρίδες” και ήταν ειδικά ψωμιά για το Πάσχα, σε διάφορα σχήματα, που είχαν στο κέντρο ένα κόκκινο αυγό.

Στην Κορώνη τις λαμπριάτικες κουλούρες τις ζυμώνουν με λάδι, αμύγδαλα και γλυκάνισο. Για να είναι πιο νόστιμες ρίχνουν και ζουμί από βρασμένα δαφνόφυλλα. Τις πλάθουν στρογγυλές ή μακρουλές και τις πλέκουν. Απαραίτητο στη μέση το κόκκινο το αυγό, ενώ καθημέρι τη στολίζουν όπως τους αρέσει. Με σχέδια από ζυμάρι, με σουσάμι, με αμύγδαλα. Όταν οι κουλούρες ήταν για τα παιδιά, τότε τις έπλαθαν πραγματικές κουτσούνες. Τις έλεγαν και κούτσες ή και κοκκώνες. Τους έφτιαχναν από ζυμάρι χέρια και πόδια, για κεφάλι έβαζαν ένα κόκκινο αυγό και πάνω του με μικρά ζυμαράκια σχημάτιζαν τα μάτια, το στόμα, τη μύτη... Στη Χίο μάλιστα, ο άντρας είχε πάντα μια γκλίτσα και η γυναίκα φορούσε τη φορεσιά της. Τέτοια κουλούρια παίρναν τα παιδιά, τα βαφτιστήρια, τα εγγόνια, ακόμα και τα παιδιά των φίλων.

“Κατ’ έτος την Μεγάλη Πέμπτη... Η θειά Σοφούλα εσφουγγώνετο μέχρις αγκώνων και εζύμωνε μόνη της τας τριάκοντα εννέα αυγοκουλούρας δια τους τόσους βαπτιστικούς της... Εν συνόλω εχρειάζετο εβδομήκοντα και πλέον κοκκώνες, δηλ. παιδικάς κουλούρας δια τους βαπτιστικούς, δια τους εγγόνους και τα δισεγγόνια. Εις τον αριθμόν τούτον δεν συμπεριλαμβάνονται αι μεγαλείτεροι κουλούραι, τας οποίας παρεσκεύαζε δια τας συντέκνισσας, δια τας ανεψιάς και τας δισεξαδέλφας της...” γράφει ο Παπαδιαμάντης στην *Τελευταία Βαπτιστική*.

Στη Χίο τις κουτσούνες τις έκρυβαν μέχρι το Μεγάλο Σαββάτο και όταν χτυπούσαν οι καμπάνες τις έβαζαν κάτω από το μαξιλάρι των παιδιών και έλεγαν:

“Ξύπνα, ήρθε η γρια η Λαμπρινή

και σου έφερε την κουτσούνα από το φουγάρο.”

Τότε τα παιδιά σπκώνονταν, τύλιγαν την κουτσούνα τους σε ένα μαντιλάκι και την έπαιρναν μαζί στην εκκλησία. Μετά το “Χριστός Ανέστη”, όταν γύριζαν στο σπίτι, την έκοβαν και την έτρωγαν.

Μερικές φορές στις κουλούρες των παιδιών έδιναν και σχήματα ζώων ή πουλιών. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει το πουλάκι με μια κόκκινη κορδέλα στο ράμφος του.

Στην Κέρκυρα τα τσουρέκια που έφτιαχναν σε σχήμα κούκλας, με ένα κόκκινο αυγό για κεφάλι, τα έλεγαν κολομπίνες. Συνήθιζαν όμως και τις ζαχαρένιες κουτσούνες, από αλεύρι και νερό, που τις έκαναν με χρωματιστά ζυμάρια. Αγαπημένο θέμα τους ήταν και οι καβαλάρηδες, ο Αϊ-Γιώργης και ο Αϊ-Δημήτρης, αλλά και τα σπαθιά. Έβραζαν διάφορα χορταρικά (παντζάρια, χόρτα κ.ά.) ανάλογα με το χρώμα που ήθελαν να χρησιμοποιήσουν για να κάνουν π.χ. το φουστάνι της κολομπίνας, το άλογο, το σπαθί και το ζουμί το έριχναν μέσα στο ζυμάρι.

Προτάσεις

Όλες οι νοικοκυρές μαζί με τις λαμπριάτικες κουλούρες έφτιαχναν τη Μεγάλη Πέμπτη κουτσούνες για τα παιδιά τους, τα εγγόνια, τα βαφτιστήρια.

Μόνα τους μπορούν να κάνουν αυτές τις κουτσούνες τα παιδιά, το καθένα τη δική του.

Μόνο που αν θέλουν να τις κρατήσουν για πολύ καιρό και να μην τις φάνε, θα πρέπει το ζυμάρι να έχει πολύ αλάτι. Σχεδόν ένα μέρος αλεύρι με μισό μέρος αλάτι θα χρειαστεί για να μην μouxλιάσει, ακόμα και αν δεν την ψήσουν. Τι θα φτιάξουν; Ό,τι θέλουν αλλά γιατί όχι και ό,τι έφτιαχναν πριν από χρόνια. Σε ένα μεγάλο κομμάτι ζυμάρι θα δώσουν σχήμα μακρουλό. Για κεφάλι θα βάλουν στο πάνω μέρος ένα αυγό, άσπρο ή κόκκινο και με ζυμάρι θα κάνουν τα μάτια, το στόμα, τη μύτη. Ο άντρας πρέπει να έχει και τη γκλίτσα του. Η γυναίκα τη φορεσιά της.

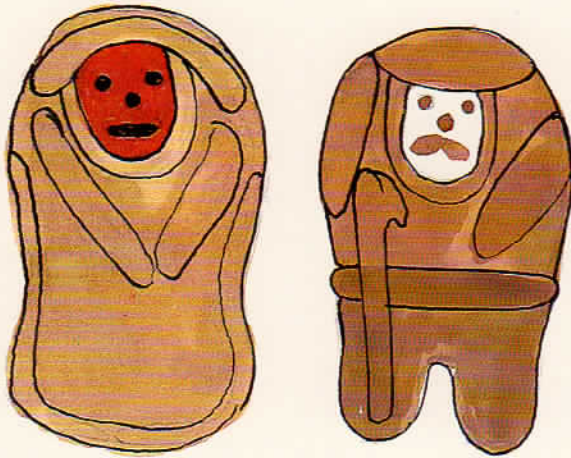
Μπορούν να φτιάξουν ψάρια, θα χαράξουν όμως τα λέπια με το μολύβι τους. Αν τους αρέσουν οι καβαλάρηδες, οι κολομπίνες, τα σπαθιά, θα είναι πιο όμορφο να τα χρωματίσουν με τις μπογιές τους. Προσοχή όμως, να μην τα φάνε. Πολύχρωμες θα βάψουν και τις πεταλούδες, ενώ αν πλάσουν πουλιά θα γίνουν πολύ όμορφα με μια κόκκινη κορδέλα στο ράμφος ή με χάρτινα φτερά.

Το καθένα μπορεί να φτιάξει ό,τι θέλει και όπως θέλει. Και γιατί να μη γίνει η έκθεση της “κουτσούνας”; Μερικές φωτογραφίες για να θαυμάσουμε και εμείς θα ήταν μια πολύ ωραία ιδέα.

Οι κουζούρες - παιχνίδια της Μ. Πέμπτης

Οι κουτσούνες : ο Βλάχος και η Βλάχα

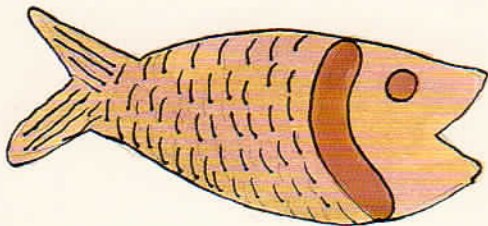
Το βλάχο και τη βλάχα τους φτιάχνουν στη Χίο. Το σώμα γίνεται από ένα μεγάλο κομμάτι ζυμάρι που θα του δώσουμε σχήμα στρογγυλό. Για κεφάλι θα βάλουμε ένα βρασμένο αυγό, άσπρο ή κόκκινο. Πάνω του θα σχηματίσουμε με ζυμαράκια τα μάτια, το στόμα, τη μύτη. Με ζυμαράκια θα γίνουν και τα χέρια, τα πόδια, η γκλίτσα του βλάχου, τα ρούχα της βλάχας και το μαντίλι της. Μπορούμε και να τα χρωματίσουμε.

Οι κολομπίνες, οι καβαλάρηδες και τα σπαθιά

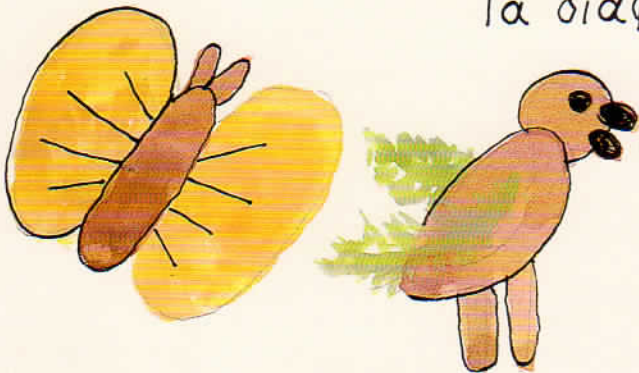
Τις κολομπίνες, τους καβαλάρηδες και τα σπαθιά τα πλάθουν στην Κέρκυρα. Γίνονται και αυτά από ζυμάρια, χρωματισμένα όμως με ζουμί από λαχανικά, για να τρώγονται. Και με τις μπογιές θα γίνουν πολύ ωραία, μόνο που απαγορεύεται... στους λικουδηδες η δοκιμή.

Τα ψάρια

Ένα ψάρι, ακόμα και ζυμαρένιο, θα πρέπει να έχει λέπια. Θα γίνουν σαν αληθινά με τη μύτη του μολυβιού ή με ένα ξυλαράκι.

Τα διάφορα ζώα

Οι πεταλούδες θα είναι πολύ όμορφες χρωματισμένες. Ιδίως τα φτερά τους. Στο πουλάκι όμως τα φτερά μπορεί να είναι και από χαρτί. Γιατί όχι και η ουρά;

Τα κόκκινα αυγά

Το αυγό, πανάρχαιο σύμβολο της γένεσης του κόσμου, της γέννησης της ζωής, το συναντάμε σε πολλές λατρείες, τόσο πρωτόγονες, όσο και περισσότερο εξελιγμένες. Έχει μέσα του δύναμη ζωική και πίστευαν πως μπορούσε να την μεταδώσει στους ανθρώπους, τα ζώα, τα φυτά. Τα χρωματιστά αυγά και ιδιαίτερα τα κόκκινα μνημονεύονται για γιορταστικούς σκοπούς, στην Κίνα ήδη από τον 5ο αιώνα και στην Αίγυπτο από το 10ο.

Γιατί όμως βάφονται κόκκινα τα αυγά;

Η παράδοση λέει πως: "Όταν είπαν πως αναστήθηκε ο Χριστός, κανείς δεν το πίστευε. Μια γυναίκα, που κρατούσε στο καλάθι της αυγά, φώναξε: "Μπορεί από άσπρα να γίνουν κόκκινα;" Και, ώ του θαύματος έγιναν!"

Μερικοί πιστεύουν ότι τα αυγά βάφονται κόκκινα σε ανάμνηση του αίματος του Χριστού, που χύθηκε για εμάς τους ανθρώπους. Κόκκινο είναι και το χρώμα της χαράς. Χαράς για την Ανάσταση του Χριστού. Είναι παράλληλα όμως και χρώμα αποτρεπτικό. Κόκκινες βελάντζες και κόκκινα μαντίλια κρεμούσαν τη Μεγάλη Πέμπτη στην Καστοριά οι γυναίκες για το καλό. Κόκκινο πανί έβαφαν μαζί με τα αυγά τους στη Μεσημβρία και το κρεμούσαν στο παράθυρο για σαράντα μέρες, για να μην τους πιάνει το μάτι.

Το βάψιμο των αυγών γινόταν τη Μεγάλη Πέμπτη γι αυτό και τη λέγαν Κόκκινη Πέμπτη ή Κοκκινοπέφτη. Παλιότερα το συνήθιζαν κι αποβραδίζ, πάντοτε όμως τα μεσάνυχτα, με το ξεκίνημα της νέας μέρας. Καινούρια πρέπει να ήταν η κατσαρόλα που θα έβαφαν τα αυγά και ο αριθμός τους ορισμένος και τη μπογιά τη φύλαγαν σαράντα μέρες και δεν την έχυναν, ακόμα και τότε, έξω από το σπίτι. Τα χρώματα για τα αυγά τα έφτιαχναν από διάφορα φυτά. Από κρεμμύδια γινόταν το μελί, από άχυρο ή από φύλλα αμυγδαλιάς το κίτρινο, το ανοικτό κόκκινο από παπαρούνες. Αργότερα τα αγόραζαν, το κόκκινο όμως χρώμα ήταν και είναι πάντα το πιο αγαπημένο.

Το πρώτο αυγό που έβαφαν ήταν της Παναγίας και το έβαζαν στο εικονοστάσι. Με αυτό σταυρώναν τα παιδιά από το κακό το μάτι. Σε μερικά μέρη έβαζαν σε ένα κουτάκι τόσα αυγά όσα ήταν τα μέλη της οικογένειας και τα πήγαιναν το βράδυ στην εκκλησία, για να διαβαστούν στα 12 Ευαγγέλια. Τα άφηναν κάτω από την Αγία Τράπεζα ως την Ανάσταση και τότε καθεμιά έπαιρνε τα δικά της. Αυτά τα αυγά ήταν "ευαγγελισμένα" και τα τσόφλια τους τα παράκωναν στους κήπους και τις ρίζες των δέντρων για να καρπίσουν. Παρόμοια τύχη είχαν και τα αυγά που έκαναν οι κότες τη Μεγάλη Πέμπτη. Άμα η κότα ήταν μαύρη, ακόμα καλύτερα. Είχαν θαυμαστές ιδιότητες και μπορούσαν να διώξουν κάθε κακό. Τα αυγά τα Μεγαλοπεφτιάτικα περνούσαν τον πονόλαιμο, φύλαγαν το αμπέλι από το χαλάζι, έδιωχναν μακριά το σκαθάρι.

Οι γυναίκες και τα κορίτσια στόλιζαν τα αυγά, τα “έγραφαν”, τα “κεντούσαν”.

Πάνω στα άσπρα αυγά έγραφαν με λειωμένο κερι εύχες, σχεδίαζαν σκηνές από τη ζωή του Χριστού, πουλιά κ.ά. Έριχναν μετά τα αυγά στην κόκκινη μπογιά και μέχρι να λειώσει το κερι έμεναν τα γράμματα και τα σχέδια άσπρα. Τα “ξομπλωτά” ή “κεντημένα” αυγά, που τα λέγαν στη Μακεδονία και “πέρδικες, μια και συχνά είχαν πάνω τους πουλιά, ή ίσως και γιατί ξεχώριζαν, όπως κι οι πέρδικες, για την ομορφιά τους, θύμιζαν συχνά μικρογραφίες. Το ένα ήταν καλύτερο από το άλλο.

Αυτά έστελναν δώρο οι αρραβωνιασμένες στο γαμπρό και οι βαφτισιμιές στους νονούς και τις νονές τους, σε όλα τα αγαπημένα πρόσωπα.

Άλλοτε πάλι τα κορίτσια πρόσθεταν στα αυγά φτερά από χρωματιστό χαρτί, ουρά και μύτη από ζυμάρι και τα κρεμούσαν στο ταβάνι, έτοιμα να πετάξουν.

Προτάσεις

Τα αυγά και μάλιστα τα άσπρα, στα χέρια των παιδιών, μπορούν να γεμίσουν από χρώματα. Να τα στολίσουν όπως τους αρέσει, με σχέδια. Σκόπιμο είναι βέβαια να είναι καλοβρασμένα. Με νερομπογιές, μαρκαδόρους, χρυσομπογιές, θα ζωγραφίσουν λουλούδια, πουλιά, ψάρια, ανθρωπάκια, γεωμετρικά σχήματα... Και έτσι θα έχουν τα δικά τους αυγά, “βαμμένα” από τα χέρια τους. Αυτά τα αυγά μπορούν να στείλουν στον παππού και τη γιαγιά, στο νονό, στη νονά, να χαρίσουν στους αγαπημένους τους.

Το λειωμένο κερι είναι μοναδικό για να σχεδιάσουν όμορφες παραστάσεις. Μετά, όταν βαφτούν τα αυγά, θα μείνουν τα σχέδιά τους άσπρα πάνω στο κόκκινο χρώμα. Είναι πολύ μικρά όμως τα παιδιά και το κερι για να είναι λειωμένο πρέπει να είναι και συνέχεια ζεστό. Ας το αφήσουμε καλύτερα για αργότερα, που θα μεγαλώσουν.

Τα Δώδεκα Ευαγγέλια

Τη νύχτα της Μεγάλης Πέμπτης, στα Δώδεκα Ευαγγέλια, φέρνουν κουλουράκια για τους ζωντανούς, στη Δυτική Μακεδονία και μετά την εκκλησία τα μοιράζουν στον κόσμο. Στη Ρόδο ανάβουν φωτιές και τα παιδιά πηδούν και καίνε το “μάρτη” τους. Οι γυναίκες, στην Κεφαλονιά, βάζουν στη μέση τους μια λουρίδα και μετά από κάθε Ευαγγέλιο δένουν και από έναν κόμπο παρακαλώντας να γίνει μέσα στη χρονιά ό,τι ποθούν. Κάθε οικογένεια, στα περισσότερα μέρη, φέρνει στην εκκλησία για να αγιαστούν τα πιο πολύτιμα πράγματα του σπιτιού: ψωμί, αλάτι, αυγά, νερό σε μπουκάλια κ.ά. Θαυμαστές ιδιότητες αποδίδουν στα κεριά της Μεγάλης Πέμπτης. Έπειτα από κάθε Ευαγγέλιο, στην Αγιασό στη Λέσβο, έφτιαχναν με το κεριά ένα σταυρό και μετά την εκκλησία κόλλαγαν τα 12 σταυρουδάκια στο σπίτι, σε διάφορα σημεία, για να ψοφάνε οι κοριοί και οι ψύλλοι. Για φυλακτό έχουν το κεριά που μένει άκαυτο, στη Σπάρτη. Όταν μπουμπουνίζει και αστράφτει το ανάβουν για να μην τους πέσει αστροπελέκι. Στη Λήμνο πάλι, στη βάση που ακουμπάει ο παπάς το Ευαγγέλιο οι μπότες κρεμούσαν τα τσεμπέρια των παιδιών τους για να είναι γερά. Ακόμα και τις κασέλες άνοιγαν στο Γύθειο, γιατί πίστευαν πως θα εξαφανιστούν τα ποντίκια.

Το βράδυ της Μεγάλης Πέμπτης, οι γυναίκες αγρυπνούν στην εκκλησία και μοιρολογούν το Χριστό:

*“Σήμερον μαύρος ουρανός, σήμερον μαύρη μέρα,
σήμερα κόσμος θλίβονται και τα βουνά λυπούνται,
σήμερα βάλανε βουλή οι άνομοι Εβραίοι,
οι άνομοι και τα σκυλιά κ’ οι τρισκαταραμένοι,
για να σταυρώσουν το Χριστό, τον πάντων Βασιλέα...”*

Σε μερικά μέρη τη Μεγάλη Πέμπτη ετοιμάζουν τον “Ιούδα”. Από παλιά ρούχα φτιάχνουν το ομοίωμά του και το περιφέρουν από σπίτι σε σπίτι ζητώντας “καψίδια”. Κάθε νοικοκυρά δίνει ό,τι της βρίσκεται. Κληματόβεργες, λινάτσες ή του ρίχνει πετρέλαιο.

*“Ράτσα, κεράτσα
δώσ’ μια κληματσίδα
να κάψουμε τον Οβριγιό
πόχει πολλή κασίδα,
Οβριγιός φορεί φτερό
στο κεφάλι τ’ το ξερό...”* τραγουδούν τα παιδιά.

Τον Ιούδα τον καίνε τη Μεγάλη Πάσχα, αλλού πάλι ανήμερα το Πάσχα, τη Δεύτερη μέρα του Πάσχα, καμιά φορά και την Τρίτη.

Ο Επιτάφιος

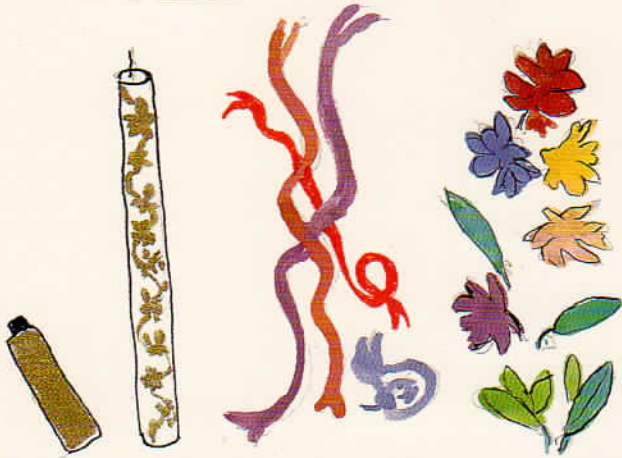
Όταν σταυρώθηκε ο Χριστός η Παναγία καθόταν στην παρηγοριά, στο τραπέζι που γίνεται μετά τις κηδείες. Πέρασε μια καλογοριά την είδε και σχολίασε: “Ποιος είδε γιο στο σταυρό και μάνα στο τραπέζι.” Η Παναγία ακούγοντάς την της είπε:

“Σύρε, μάνα Καλή, μήτε να ψάλλεσαι, μήτε να λειτουργιέσαι. Αν κρεμασθώ εγώ, θα κρεμασθούν μανάδες κι αν πνιγώ εγώ, θα πνιγούν μανάδες. Μονάχα κάθομαι στην παρηγοριά για να παρηγορηθούν όλες οι μανάδες”. Η μάνα Καλή έφυγε μετανιωμένη και λυπημένη και γι αυτό ενώ υπάρχει Αγία Καλή δεν λειτουργιέται. Αυτή η παράδοση ζωντανεύει κάθε Μεγάλη Παρασκευή.

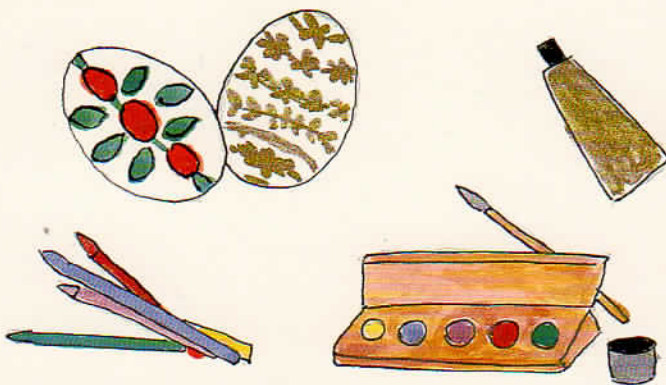
Και είναι η Μεγάλη Παρασκευή μέρα αργίας και νηστείας. Ημέρα πένθους. Πολλοί πίνουν ξύδι για την αγάπη του Χριστού, στην Κρήτη μάλιστα βράζουν σαλιγκάρια και πίνουν το ζουμί τους, που είναι σα χολή. Στην Κορώνη δε βάζουν τίποτα στο στόμα τους. Εκείνη τη μέρα κανένας δεν κάρφωνε: “Μάστορης-ξεμάστορης καρφί δεν εκάρφωνε” γιατί ο γύφτος σταύρωσε με καρφιά το Χριστό.

Κοντά στο μεσημέρι, οι κοπέλες στολίζουν τον Επιτάφιο με λουλούδια, που έχουν στείλει από τα σπίτια. Όλα τα ανοιξιάτικα λουλούδια. Βιολέτες, τριαντάφυλλα, μενεξέδες. Φτιάχνουν στεφάνια και γιρλάντες, ενώ ψέλνουν το μοιρολόγι της Παναγίας. Όλοι προσκυνάνε τον Επιτάφιο και οι γυναίκες και τα παιδιά, “για να τους πιάση η χάρη”, περνάνε από κάτω. Το βράδυ γίνεται η περιφορά του Επιταφίου. Σε μερικά μέρη, την ώρα εκείνη, ανάβουν φωτιές και καίνε τον “Ιούδα”. Οι γυναίκες, στο Μελιγαλά, άναβαν μπροστά στην πόρτα τους από νωρίς κληματοβέργες και όταν ήταν να περάσει ο Επιτάφιος έριχναν στη θράκα μοσχολίβανο και μοσχοβόλαγε ο τόπος. Στις Σέρρες έβαζαν μπροστά στην πόρτα τους, πάνω σε ένα τραπέζι, την εικόνα του Χριστού, στολισμένη με λουλούδια και δίπλα άναβαν κεριά και λιβάνι. Μέσα σε ένα πιάτο είχαν φυτεμένη φακή ή κριθάρι που μόλις είχε αρχίσει να βγαίνει. Παρόμοια φυτά τοποθετούσαν και οι γυναίκες στην αρχαιότητα, στη γιορτή του Άδωνη. Το έθιμο “των Αδώνιδος κήπων”. Σε νεκροκρέβατο, τοποθετούσαν το κέρινο ομοίωμα του πρόωρα χαμένου Άδωνη και μέσα σε αγγεία είχαν φυτά που πολύ γρήγορα βλάσταιναν αλλά και το ίδιο γρήγορα μαραίνονταν, όπως εκείνος και η άνοιξη την οποία εκπροσωπούσε. Στη Μυτιλήνη, άμα τελειώσει η περιφορά, “αρπάζουν” τα λουλούδια, γιατί πιστεύουν πως κλεμμένα έχουν πιο θαυματουργές ιδιότητες. Τα “Χριστολούλουδα” τα φυλάνε για το καλό. Με αυτά γιατρεύουν τον πονοκέφαλο, τα κάνουν φυλαχτά και με αυτά γαλννεύουν τη θάλασσα όσο ταξιδεύουν. Στην Ύδρα κάνουν το “έθιμο της δέησης”. Τα παλικάρια βγάζουν τα παπούτσια και τις κάλτσες και μπαίνουν με τον Επιτάφιο στη θάλασσα. Τον ακουμπάνε στο νερό και ο παπάς κάνει δέηση για τους ταξιδεμένους. Στην Αθήνα, σκούπιζαν από νωρίς και κατάβρεχαν τους δρόμους για να περάσει ο Επιτάφιος και όταν πλησίαζε, έβγαιναν όλοι στις πόρτες τους με ένα κεραμίδι που είχε κάρβουνο αναμμένο και λιβάνι. Στη Νάξο, δε φιλάνε, εκείνη τη μέρα, γιατί με το φιλί του πρόδωσε ο Ιούδας το Χριστό, δε σφάζουν, για το αίμα του Χριστού, δεν καρφώνουν γιατί καρφώθηκε ο Χριστός, δε γελάνε..

Η Λαμπάδα, τα αυγά, το στεφάνι και η Κυρά-Σαρακοστή

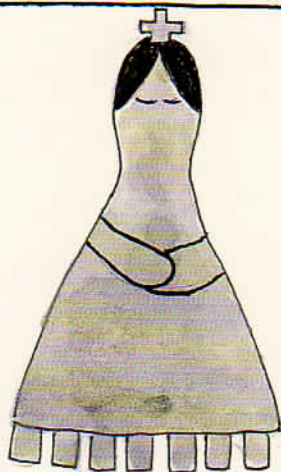
Τα πιο παλιά χρόνια τα παιδιά στόλιζαν τη λαμπάδα μόνα τους, με λουλούδια του αγρού, με ένα κλαράκι ελιάς, με χρωματιστές κορδέλες. Κυρίως τις ζωγράφιζαν με χρυσομπογιά ή έφτιαχναν στολίδια από χρυσόχαρτα. Ένα άσπρο απλό κερί χρειάζεται. Θα το διακομήσουμε με χρυσομπογιά, θα δέσουμε κόκκινη κορδέλα, ή γαλάζια για τα αγόρια και τριανταφυλλιά για τα κορίτσια, θα φτιάξουμε λουλούδια από χρυσόχαρτα και θα τα στερεώσουμε.

Τα άσπρα αυγά, πολύ καλά βρασμένα, ζωγραφίζονται με νερομπογιές, χρυσομπογιές, μαρκαδόρους, σε διάφορα σχέδια. Απαραίτητη... η φαντασία.

Στην Τήνο, την Κυριακή των Βαΐων, τα παιδιά έφτιαχναν από κληματόβεργα ένα μεγάλο στεφάνι, που το στόλιζαν με μαργαρίτες του αγρού. Με αληθινά λουλούδια μπορούμε κι εμείς να στολίσουμε το στεφάνι μας, θα γίνει όμως πολύ όμορφο ακόμα και αν τα λουλούδια μας γίνουν από πολύχρωμα γκοφρέ χαρτιά. Λίγες κορδέλες, κατά προτίμηση κόκκινες, χρειάζονται και το στεφάνι θα είναι έτοιμο.

Χαρτί, μολύβι, μπογιές, ψαλίδι θέλει η "κυρά-Σαρακοστή". Θέλει και σκούρα ρούχα, σταυρόστο κεφάλι και χαμηλωμένα μάτια, γιατί είναι καλόγρια. Τα χέρια της πρέπει να είναι σταυρωμένα, μια και όλο προσεύχεται και τα πόδια της επτά, γιατί τόσες βδομάδες είναι η νηστεία της Σαρακοστής. Η "κυρά-Σαρακοστή" δεν θέλει στόμα, αφού όλο νηστεύει.
Δοκιμάστε τη... και με ζυμάρι.
Καλή επιτυχία!

Η Ανάσταση

■ ημερώματα του Μεγάλου Σαββάτου οι εκκλησίες στολίζονται με δαφνόφυλλα. Μόλις ■ ο παπάς πεί: “Ανάστα ο Θεός κρίναι την γην” αρχίζει να τα σκορπίζει στην εκκλη- ■ σία. Κι ενώ οι γυναίκες μαζεύουν τα δαφνόφυλλα –με αυτά θα διώχνουν τα ποντί- κια-, οι καμπάνες χτυπάνε με δύναμη. Στην Κορώνη, όσοι δεν έχουν όπλα, σπάνε ένα τσουκάλι “προς χαράν του Χριστού και πομπή των Οβραίωνε”. Με το θόρυβο θέλουν να φοβήσουν και να διώξουν τους δαίμονες, για να μην αντιδράσουν στην Ανάσταση του Χριστού.

Αμέσως μετά την εκκλησία η νοικοκυρά ζυμώνει την κουλούρα της λαμπρής και ο άντρας αναλαμβάνει το σφάξιμο του αρνιού. Ο “πασκάτης ή λαμπριώτης αμνός” έπρεπε να είναι αρσενικός και άσπρος. Με το αίμα του σταύρωναν την πόρτα του σπιτιού, όπως ήταν και το εβραϊκό έθιμο, αλλά και τα μάγουλα των παιδιών. Εκείνη τη μέρα στέλνονταν και τα δώρα στην πεθερά, στη μηιστή, στη μητέρα. Το τσουρέκι, το κερι, τα αυγά, τα κουλούρια, ένα τσεμπέρι, μια ποδιά...

Το πασχαλιάτικο κερι της αρραβωνιαστικιάς, στην Κύμη, θα ζύγιζε περίπου μιάμιση οκά. Ήταν πολύ μακρύ και χειροποίητο. Το τύλιγαν σαν τον πάτο ενός καλαθιού και άφηναν το φυτίλι όρθιο στο κέντρο. Πάνω στον πάτο του κεριού, κάρφωναν φλουριά χρυσά ή ψεύτικα, ανάλδγα με τα “έχειτα” του αρραβωνιαστικού, το σκέπαζαν και με διάφανο άσπρο πέπλο –να βλέπει και ο κόσμος τα φλουριά- και η αρραβωνιαστικιά πήγαινε με αυτό στην εκκλησία, στην Ανάσταση και την άλλη μέρα, στην Αγάπη. Και δεν έπρεπε να το χαλάσει, μέχρι το γάμο της.

Απλωμένα στο προσκέφαλο τα ολοκαίνουρια ρούχα της οικογένειας περίμεναν το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου και λίγο πριν χτυπήσουν οι καμπάνες τα φόραγαν και ξεκινούσαν όλοι για την εκκλησία. Οι νοικοκυρές, στην Ύδρα, λίγο πριν φύγουν, σήκωναν τις κλώσες από τα αυγά τους για να μην δουλεύουν κι αυτές την ώρα της Ανάστασης.

“Δεύτε λάβετε φως” και με τις άσπρες τους λαμπάδες παίρνουν το Άγιο Φως. Στα Καλάβρυτα, μάλιστα, τη λαμπάδα τους την ανάβουν κατά οικογένειες και στην Αθήνα τα κορίτσια έπαιρναν φως μόνο από άντρα, για να παντρευτούν. Μόλις ακουστεί το “Χριστός Ανέστη” γίνεται πανδαιμόνιο. “Το καταπέτασμα του ναού εσκίσθη εις δύο... και η γη εσει- σθη...” λέει το Ευαγγέλιο και στην Χίο χτυπούν τα στασίδια, στην Κέρκυρα πετάνε από τα παράθυρα και τα μπαλκόνια πηλίνα δοχεία, όλοι ανταλλάσσουν ασπασμούς και τσουγκρίζουν τα αυγά τους.

Μόλις γίνει η Ανάσταση, στην ύπαιθρο πάντα, οι πόρτες της εκκλησίας κλείνουν και ο νεω- κόρος, που βρίσκεται πίσω τους, παριστάνει το διάβολο ή τον Άδη. Έξω από την πόρτα ο παπάς φωνάζει: “Άρατε πύλας!” Από μέσα ρωτάει ο νεωκόρος: “Ποιος είσαι;” “Άρχων ισχυ- ρός” του απαντάει και χτυπάει την πόρτα με το πόδι του, μπαίνει μέσα στην εκκλησία, κρα- τώντας το Άγιο Φως και διώχνει με αυτό τον τρόπο το διάβολο. Σε μερικά μέρη το έθιμο γίνεται την επομένη, στην Αγάπη.

Γυρίζοντας από την Ανάσταση στο σπίτι, σταυρώνουν με το Άγιο Φως το ανώφλι της εξώπορτας και ανάβουν το καντήλι και η φλόγα του δεν πρέπει να σβήσει, για 40 ολόκληρες μέρες. Με το αναστάσιμο φως καίνε λίγο τα δέντρα που δεν καρπίζουν και τσουρουφλίζουν τα ζωντανά που δεν γεννάνε και το λαμπροκερί το φυλάνε για το ξεμάτιασμα, τις αρρώστιες, το χαλάζι και τις τρικυμίες.

Στρώνεται το τραπέζι: μαγειρίτσα, σαλάτα με σαρδέλες, γαλατόπιτα, τυρόπιτα, ψητό της κατσαρόλας... Πρώτα-πρώτα όμως θα τσουγκρίσουν τα αυγά. Τη συνήθεια αυτή βρίσκουμε στους Βυζαντινούς, ήδη από το 13ο αιώνα. "Με τ' αυγό να τ' ανοίξω" έλεγαν, έτρωγαν το αυγό τους και ξεκίναγαν το φαγητό. Σε μερικά μέρη τρεις μέρες δεν σήκωναν το τραπέζι και τα ψίκουλα τα έριχναν στα αμπέλια για να έχουν πολύ καρπό.

Ανήμερα το Πάσχα ψήνεται το αρνί στη σουβλα, πολλοί όμως το συνηθίζουν στο φούρνο, γεμιστό με ρύζι, κουκουνάρια και σταφίδες. Στο ψημένο αρνί ο νοικοκύρης ψάχνει σημάδια στην ωμοπλάτη και βγάζει μαντεύματα για το σπιτικό του και την πατρίδα. Λένε όμως ότι το αρνί για να δείξει σημάδια πρέπει τουλάχιστον δυο βράδια πριν να έχει κοιμηθεί μέσα στο σπίτι.

Το μεσημέρι της Κυριακής του Πάσχα γίνεται η Δεύτερη Ανάσταση. Η Αγάπη. Για την αγάπη των ανθρώπων σταυρώθηκε ο Χριστός, γι αυτό και το Ευαγγέλιο διαβάζεται σε δώδεκα γλώσσες, συμβολίζοντας την ενότητα των εθνών. "Το φίλημα της αγάπης" ανταλλάσσουν όλοι οι πιστοί, ενώ ο παπάς τους μοιράζει από ένα κόκκινο αυγό. Στην "αγάπη" παλιότερα, όσοι ήθελαν, έδιναν όρκο μπροστά στο Ευαγγέλιο και γίνονταν αδελφοποιτοί. Έδεναν δηλαδή τη φιλία τους με αδελφική αγάπη.

Τη γιορτή του Πάσχα συμπληρώνουν χοροί, αγώνες και κούνιες.

Αμέσως μετά την Αγάπη, στον περίβολο του ναού, στήνεται ο χορός, με πρώτο-πρώτο τον παπά και μετά τους πιστούς, κατά σειρά ηλικίας. Όλοι ντυμένοι με τις γιορτινές τους φορεσιές χόρευαν και τραγουδούσαν.

Τα παλικάρια συναγωνίζονταν στο πήδημα, το τρέξιμο, το λιθάρι, στην άρση των βαρών -κανένα σακί δηλαδή καλαμπόκι ή κανένα βαρελάκι με νερό- στη διελκυστίνδα (πιάνονταν ο ένας πίσω από τον άλλο, σε δυο σειρές, και προσπαθούσαν να τραβήξουν οι μεν τους δε). Και τα βραβεία των νικητών;... Μαντίλια κεντημένα, για τις γυναίκες και τις αρραβωνιαστικές, λαμπριάτικες κουλούρες, ένα αρνί, μια μυζήθρα ή το κρασί της μέρας. Και από κοντά τα παιδιά, που δεν ήξεραν πού να πρωτοβρεθούν. Στους χορούς, στους αγώνες ή στις κούνιες που δένονταν λίγο πιο πέρα. Οι κούνιες ήταν συνέχεια της "αιώρας" των Παρθένων στα "Ανθεστήρια", γιορτή στην αρχαιότητα για την άνοιξη και τα λουλούδια. Με γέλια και τραγούδια έκαναν κούνια πρώτα τα κορίτσια και μετά τα αγόρια. Έθιμο με μαγικό χαρακτήρα στην αρχή, οι κούνιες, που απέβλεπε στην ευφορία, έγινε πηγή χαράς και διασκέδασης για όλους και τα τραγούδια της κούνιας αντιλαλούσαν από άκρη σε άκρη:

"Κουνήσετε τις έμορφες, κουνήσετε τις άσπρες,
κουνήσετε τις λεμονιές, πού 'ναι ανθούς γεμάτες."

ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ